

UNA APROXIMACIÓ A LA REPERCUSIÓ DE L'ECONOMIA DEL CONEIXEMENT EN LA QUALITAT DE L'OCUPACIÓ: L'EVOLUCIÓ DE LA TEMPORALITAT.

Vicente López Martínez

Plantejament

Un dels aspectes bàsics a estudiar del desenvolupament de l'anomenada economia del coneixement és, sens dubte, la seva repercussió sobre la quantitat i la qualitat de l'ocupació, i més encara en un entorn com el nostre, on es presenten taxes d'atur i de temporalitat clarament per damunt de la mitjana europea. Ambdós elements, atur i temporalitat, defineixen, entre altres, un mercat de treball caracteritzat per l'increment de les diferents dimensions de precarietat (E. Cano, 2000)¹.

Tot indica que la repercussió de l'economia del coneixement en la quantitat d'ocupació a l'Estat espanyol, encara que presenta un nivell de desenvolupament per sota de les economies europees, ha sigut molt positiva, mostrant taxes de creació d'ocupació per sobre de la resta de sectors econòmics² (J. Vilaseca i J. Torrent, 2002).

Més difícil però resultat el tractament de l'altre aspecte, l'evolució en la qualitat de l'ocupació, essencialment per la pròpia heterogeneïtat del concepte mateix. Parlar de qualitat en l'ocupació ens porta a parlar d'estabilitat en l'ocupació, d'estabilitat en els ingressos, de condicions físiques i psicosocials del treball, de formació tenim que parlar d'un tret característic en l'evolució del mercat de treball a nivell mundial com és l'augment de la flexibilitat laboral. Cal determinar però, en primer lloc, el significat d'aquesta paraula que es valora de forma ben

¹ La precarietat ve definida en funció de l'existència i desenvolupament de diferents característiques laborals (dimensions de precarietat): inseguretat en la continuïtat de la relació laboral; degradació i vulnerabilitat de les condicions de treball; incertesa i insuficiència d'ingressos salarials i reducció de la protecció social.

² Aquesta idea apareix amb claredat a l'article publicat a la UOC per [Jordi Vilsaseca i Joan Torrent](#) (2003).

distinta en funció de l'àmbit on s'aplica³. Hi ha diferents accepcions al que s'entén per flexibilitat i podem parlar de flexibilitat quantitativa, funcional, salarial, o productiva. Aquests tipus de flexibilitat, a més, no són contradictòries i poden desenvolupar-se de forma paral·lela, afectant a diferents col·lectius de treballadors, dins de models d'organització de la producció i del treball a escala mundial (A. Gorz, 1988). Aquest fet implica que, per exemple, seria compatible major flexibilitat salarial o funcional per a un grup de treballadors amb una relació laboral més estable, molt qualificats, al mateix temps que hi ha un fort desenvolupament de la subcontractació o de la temporalitat en l'ocupació per a altres parts del procés productiu que també estan controlats directa o indirectament per l'empresa.

Simplificant molt, l'aplicació dels diferents tipus de flexibilitat pareix portar-nos cap a una diferenciació cada vegada més clara entre treballadors perifèrics, amb menys formació i estabilitat en l'ocupació, i pitjors condicions de treball, front a un nucli central, més format, més estable, però també amb més flexibilitat salarial o més polivalència⁴. Com diu Castells "*aquest nou paradigma tecno-econòmic provocaria una polarització del mercat de treball, una fragmentació interna de la mà d'obra entre productors autoprogramables i treballadors genèrics, reemplaçables*" (M. Castells, 2001), tots dos productivament més flexibles.

El que pareix resulta evident és que l'aplicació de les TIC, la globalització econòmica⁵, i el desenvolupament de noves formes d'organització del treball aprofundeix la polarització dins del món del treball, i per tant, un creixement a

³ La flexibilitat sol interpretar-se com sinònim de competitivitat dins del discurs dominant, i per tant, com element positiu dintre de les organitzacions, no així per part, per exemple del discurs sindical, on algunes formes de flexibilitat (no totes) són sinònim de precarietat. Cal tanmateix diferenciar aquests termes, flexibilitat i precarietat (Castells, 2001), ja que no totes les flexibilitats són sinònim de precarietat. Tanmateix, hi ha autors que defenen que aquesta onada de flexibilitat suposa en termes generals precarietat, incertesa, amenaça (Bourdieu, Coller o Sennet per exemple).

⁴ Pensem en els treballadors d'ETT, subcontractes, treballadors amb contracte temporal, de temps parcial, economia submergida,... front a treballador molt formats, amb polivalència, mobilitat funcional, estructures salarials més flexibles, contractes estables,... Els dos grups desenvolupen diferents tipus de flexibilitats.

⁵ La globalització econòmica no es pot entendre solament des de la perspectiva d'irrupció de noves tecnologies de la comunicació i la informació, i cal analitzar-la fent referència als processos de liberalització econòmica, amb la disminució de les barreres comercials, el moviment de capitals, o la pròpia desregulació dels mercats laborals i el deteriorament de l'Estat de Benestar...

escala mundial tant de la mà d'obra molt qualificada, més estable, més autònoma i amb millors condicions de treball, i que, a més, sol instal·lar-se en certs sectors socials dels països més desenvolupats tecnològicament i on l'economia del coneixement es troba més arrelada; com de la mà d'obra més perifèrica, menys qualificada, més inestable,... més prescindible, amb més incertesa salarial, menys protegida socialment... i que creix dins dels països menys desenvolupats tecnològicament (les TIC i el propi procés globalitzador facilita l'exportació de precarietat cap a altres països amb costos sociolaborals menors)⁶ i també dins de certs col·lectius dins dels països més desenvolupats (dones, joves, immigrants...)⁷.

Aquesta idea de fragmentació de la mà d'obra també vindria reforçada, des d'altra perspectiva, pels estudis de canvi ocupacional que indiquen que hi ha un creixement major, dins dels països més desenvolupats, de les ocupacions més qualificades front a les menys qualificades⁸ i que aquest canvi s'explica per transformacions ocupacionals dins dels propis sectors⁹.

Per tant, hi ha més flexibilitat però aquesta, donada la seva ampla tipologia, pren formes molt diferents en el mercat de treball com conseqüència, entre altres, de la pròpia desintegració espacial del procés productiu. Dins dels diferents tipus de flexibilitat, nosaltres anem a fixar-nos en aquest article únicament en la flexibilitat numèrica, i concretament aquella que bé definida per la durada de la relació contractual¹⁰, i ho farem, analitzant l'evolució de la

⁶ Aquesta dualització en el mercat de treball augmenta també els desequilibris i el procés de dualització social.

⁷ Les taxes de temporalitat o d'atur són més elevades entre dones o joves, i també s'observa menors salaris per exemple entre immigrants (CCOO, 2003).

⁸ En un món globalitzat, les repercussions ocupacionals de les noves tecnologies i els nous models d'organització de la producció s'han d'analitzar també de forma globalitzada, integrant, òbviament, els efectes de la deslocalització productiva que busca costos salarials i mediambientals més baixos, o els propis moviments migratoris cap als països desenvolupats que solen cobrir la demanda de mà d'obra menys qualificada.

⁹ Aquest fet vindria a indicar-nos que les innovacions tecnològiques o els requeriments de nous perfils professionals, noves competències es dona en tots els sectors. J.R. Cuadrado Roura (2003) posa en evidència aquest canvi amb l'augment del treball no manual qualificat front a la pèrdua de treball manual qualificat, o fins i tot el seu anàlisi de la creació d'ocupació atenent a les diferents professions (també en CCOO, 2003).

¹⁰ Dins de la flexibilitat numèrica també podríem estudiar la flexibilitat de jornada i per tant l'evolució de les hores extraordinàries o els contractes a temps parcial, però aquest anàlisi sobrepassa els nostres objectius.

temporalitat en les branques amb un ús més intensiu en coneixement front a la resta de sectors ¹¹.

Igualment, donat que el coneixement es pot tractar com un input transversal, més propi de certes funcions productives dins de l'empresa (I+D, disseny, departaments analítics, desenvolupament de producte, marketing...) ¹² desenvolupades normalment per mà d'obra d'elevada qualificació, farem menció, encara que amb menys profunditat, a la relació entre nivell de qualificació i tipus de contracte, com element aproximatiu també a la relació entre economia del coneixement i temporalitat.

Per què ens fixem en la temporalitat?

Si hi ha una característica pròpia del mercat de treball de l'Estat espanyol a més de l'atur, és el seu nivell de temporalitat. Qualsevol estadística laboral deixa clara l'enorme distància entre les taxes de temporalitat a nivell europeu i la del nostre país ¹³.

La contractació temporal ha sigut la forma majoritària utilitzada per les empreses per adquirir més flexibilitat (de tipus numèric o quantitatiu) front a la major volatilitat del mercat, però també, i com element bàsic, per adquirir un major control empresarial sobre la força de treball. Diguem que la temporalitat millora la posició del capital en la relació de forces entre capital i treball, controlant, en major mesura, el desenvolupament de les condicions de treball (salari, jornada,...) i per tant el cost laboral com eix del manteniment de l'excedent empresarial. Caldria dir que, dins de la tipologia d'estratègies empresarials, la temporalitat en la contractació ens aproxima, al menys en

¹¹ Seguirem la classificació que fa l'OCDE (1999) i que apareix en l'estudi de l'evolució del volum d'ocupació fet per J. Vilaseca (2003).

¹² Precisament aquesta idea està darrere de l'augment dels treballs d'alta qualificació en tots els sectors productius dins del canvi ocupacional. Aquestes activitats solen concentrar-se en països més desenvolupats, exportant, si hi ha possibilitats productives de deslocalització, els processos menys intensius en coneixement a altres països amb avantatges en costos laborals, mediambientals,... etc..

¹³ El 13% en la UE front al 31,2% en l'Estat espanyol segons dades d'Eurostat (segon trimestre de 2002) Mentre en les dones la taxa europea està en el 14,3% a l'Estat es situa en el 34,3% (12% front al 29% en els homes). Les taxes més elevades apareixen entre els joves amb valor per sobre del 60%.

teoria, a estratègies competitives basades en els costos, mentre altres tipus de flexibilitat (funcional, salarial...) estan més pròximes a estratègies competitives basades en la diferenciació del producte.

La flexibilitat numèrica que suposa la temporalitat no es pot entendre no més com una resposta "laboral" a les necessitats de flexibilitat productiva que venen determinades pel mercat global, sinó, essencialment, com un procés de redefinició de les relacions entre empresa i treballador (capital i treball), i que implica un augment del control empresarial de la mà d'obra (A. Recio, 2001). La flexibilitat que dona la temporalitat, des d'aquest punt de vista, augmenta el control del cost laboral, desincentivant, fins i tot, la inversió productiva¹⁴ i, òbviament, la inversió en la qualificació de la mà d'obra, element bàsic per al desenvolupament d'altres tipus de flexibilitat i d'estratègies competitives.

La lògica que imposa la contractació temporal seria contrària, en principi, al que suposa l'economia del coneixement. Les relacions contractuals inestables serien més pròpies d'estratègies empresarials lligades als costos i no tant a la diferenciació de producte, que necessita de qualificació de la mà d'obra, de la recerca i el desenvolupament, de la innovació, del desenvolupament d'actius intangibles,... basats en un alt grau en el nivell de coneixement existent en l'organització.

El desenvolupament de l'economia del coneixement, que es defineix en termes productius per la importància estratègica del coneixement com factor productiu generador d'avantatges competitives, i que depèn de la millora dels nivells educatius, el desenvolupament de la formació permanent, la dinàmica d'introducció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació, i també del desenvolupament de les noves formes d'organització del treball de perfil més antropocèntric, tindria que veure, doncs, amb l'augment de llocs de treball dotats de major seguretat, millors condicions de treball, encara que també de

¹⁴ El control del cost de la mà d'obra encareix el capital front al treball i, per tant, desincentiva la despesa en béns de capital.

major flexibilitat en termes de polivalència, mobilitat funcional, o estructura salarial...¹⁵.

Cal pensar, doncs, que els sectors més intensius en l'ús d'aquest input, el coneixement, generaran una ocupació de major qualitat, al menys en termes d'estabilitat, encara que també ocupacions més flexibles en l'àmbit intern de l'empresa (flexibilitat salarial, funcional, espacial...).

La temporalitat en l'ocupació i l'economia del coneixement

Què pot suposar el desenvolupament de l'economia del coneixement en el nostre entorn en termes de temporalitat?, fins a quin punt els sectors més intensius en coneixement o els col·lectius amb qualificació molt elevada aporten major estabilitat en l'ocupació?. Aquestes preguntes anem a contestar-les analitzant l'evolució de l'ocupació assalariada segons tipus de contracte per branques d'activitat, diferenciant aquelles més o menys intensives en coneixement.

Començarem, tanmateix, estudiant de forma molt tangencial, com hem dit al principi, la relació entre qualificació i tipus de contracte.

Precisament, respecte a la relació entre nivells d'estudi i tipus de contracte, tenim que dir que segons un estudi de Comissions Obreres (CCOO, 2003), es pot concloure que hi ha certa relació inversa entre nivell d'estudis i temporalitat, el que suposa que, segons dades de 2003 de l'EPA, *"el 53.5% dels treballadors temporals tenen acabada la primera etapa d'educació secundària o un títol inferior, front al 44,2% dels assalariats indefinits... el 17,9% dels temporals tenen un títol universitari o superior, front al 24,1% dels indefinits"*. Per tant, segons aquest estudi, els majors nivells de qualificació es concentren més en els treballs més estables. Tanmateix, no hi ha una relació uniforme, i

¹⁵ Aquesta és la idea que vol transmetre la paraula "flexigüretat".

apareixen nivells formatius superiors amb taxes de temporalitat per sobre de la mitjana.

L'edat, el sexe i, fins i tot, el grau de desenvolupament tecnològic de l'activitat productiva (lligat a l'estratègia empresarial, al sector i fins i tot a la grandària de l'empresa) apareixen com elements explicatius de l'elevada taxa de temporalitat en un grau superior al nivell formatiu.

Pel que fa a la relació entre branques intensives en coneixement i el tipus de contracte tenim informació¹⁶ al voltant d'aquesta evolució per al període 1994-2003, un període que es pot caracteritzar en termes macroeconòmics com d'expansió i on ha hagut una forta creació d'ocupació (J.R. Cuadrado Roura i C. Iglesias, 2003). Cal delimitar no sols l'ocupació creada sinó el tipus d'ocupació en funció del seu grau d'estabilitat. Abans però hi ha que delimitar els sectors que hem considerat més i menys intensius en coneixement:

distribució relativa (%)

Sector TIC i branques productives intensives en coneixement

	ANY 2003		
	TOTAL	INDEFINIT	TEMPORAL
22 edició, arts gràfiques	3,1%	3,4%	2,1%
24 indus. Química	3,3%	3,8%	1,9%
29 maquinària i equip mecànic	3,9%	4,2%	2,8%
30 màquines d'oficina i equips informàtics	0,3%	0,3%	0,3%
31 maquinària i material elèctric	1,5%	1,5%	1,2%
32 material electrònic, ràdio, t.v.	0,9%	0,9%	0,7%
33 instr. medicoquirúrgics, de precisió, òptica, i rellotgeria	0,4%	0,5%	0,2%
34 vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	4,8%	5,2%	3,6%
35 altre material de transport	1,3%	1,4%	1,1%
63 activitats annexes als transports: agències de viatges	2,6%	2,7%	2,1%
64 correus i telecomunicacions	4,8%	4,7%	5,2%
65 intermediació financera	5,3%	6,3%	2,2%
66 assegurances i plans de pensions	1,8%	2,1%	0,9%
67 activ. auxiliars a la intermediació financera	0,3%	0,3%	0,2%
70 activ. Immobiliàries	1,5%	1,4%	1,8%
72 activ. Informàtiques	2,3%	2,3%	2,1%
73 investigació i desenvolupament	0,5%	0,4%	0,8%
74 altres activ. Empresarials	17,1%	16,3%	19,4%
80 educació	18,5%	18,6%	18,2%
85 activ. sanitàries i veterinàries: serveis socials	18,9%	17,5%	23,1%

¹⁶ A partir d'una explotació particular de l'EPA per branques d'activitat i tipus de contracte.

91 activ. associatives	1,4%	1,4%	1,6%
92 activ. recreatives, culturals, esportives	5,7%	4,8%	8,4%
subtotal	100,0%	100,0%	100,0%

Es veu com el gruix de l'ocupació, tant indefinida com temporal, es troba concentrada en tres sectors (54% de l'ocupació en l'economia del coneixement): altres activitats empresarials, educació i activitats sanitàries i serveis socials. Cal dir, que per problemes de agregació, no podem separar dins de "altres activitats empresarials" activitats com neteja o seguretat, la intensitat del coneixement de les quals podem posar en dubte, sent a més, activitats de fort creixement en els últims anys.

Igualment, crida la atenció que una part essencial de l'economia del coneixement, com les activitats educatives, sanitàries, activitats culturals o la pròpia R+D, depenen de la política de despesa pública per part de les administracions. La política pressupostària d'aquestes està guiada en els últims anys per un control dràstic de la despesa corrent com eina essencial per controlar el dèficit públic. Aquesta línia d'actuació ha portat, no sols a un augment de la temporalitat en l'ocupació pública, sinó també un increment de l'externalització de servei (privatitzacions), el que, òbviament, ha determinat increments en la taxa de temporalitat de l'ocupació privada induïda¹⁷.

També hi ha que ressaltar les activitats que no hem considerat com intenses en coneixement:

distribució relativa (%)

Resta de sectors

	ANY 2003		
	TOTAL	INDEFINIT	TEMPORAL
01 agricultura, ramaderia, caça i serveis hi relacionats	4,2%	2,4%	7,7%
02 silvicultura, exp. forestal i serveis hi relacionats	0,3%	0,3%	0,4%
05 pesca, aqüicultura i serveis hi relacionats	0,3%	0,3%	0,3%
10 extr. antracita, hulla, lignit, i torba	0,2%	0,3%	0,1%
11 extr. petrolis i gas natural: seveis hi relacionats	0,1%	0,1%	0,0%
12 extr. minerals d'urani i tori	0,0%	0,0%	0,0%

¹⁷Aquesta política de control de la despesa pública té que veure no sols amb l'augment del voluntariat o de les ONG sinó d'una mà d'obra que depèn de les subvencions que anualment s'aproven per a actuacions públiques permanents.

13 extr. minerals metàl·lics	0,0%	0,0%	0,0%
14 extr. minerals no metàl·lics ni energètics	0,4%	0,4%	0,3%
15 productes alimenticis i begudes	4,3%	4,7%	3,5%
16 tabac	0,1%	0,1%	0,0%
17 indus. tèxtil	0,9%	1,1%	0,4%
18 confecció i pel·leteria	1,2%	1,4%	1,0%
19 cuir, marroquineria i sabateria	0,9%	0,7%	1,2%
20 fusta i suro	1,0%	1,2%	0,7%
21 paper	0,5%	0,6%	0,3%
23 coqueries, refinament de petroli	0,1%	0,2%	0,1%
25 cautxú i matèries plàstiques	1,3%	1,6%	0,8%
26 altres productes minerals no metàl·lics	2,1%	2,5%	1,3%
27 metal·lúrgia	1,4%	1,8%	0,7%
28 productes metàl·lics, excepte maquinària i equip	2,9%	3,1%	2,4%
36 mobles i altres indus. manufactureres	2,1%	2,4%	1,5%
37 reciclatge	0,2%	0,2%	0,2%
40 prod. i distr. d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	0,7%	0,9%	0,3%
41 captació, depuració i distribució d'aigua	0,5%	0,6%	0,2%
45 construcció	18,5%	12,3%	30,6%
50 venda, manten. i repar. de vehicles de motor, venda de combustib.	3,4%	4,1%	1,9%
51 comerç a l'engròs i intermediaris de comerç	5,6%	6,5%	3,9%
52 comerç al detall	12,8%	14,1%	10,4%
55 hostaleria	8,5%	8,1%	9,4%
60 transport terrestre i per canonada	4,5%	5,4%	2,7%
61 transport marítim i de cabotatge	0,2%	0,2%	0,2%
62 transport aeri i espacial	0,5%	0,6%	0,3%
71 lloguer de maquinària i equip	0,4%	0,4%	0,3%
75 admó. pública, defensa i seguretat social obligatòria	12,7%	15,6%	7,0%
90 activ. sanejament públic	0,7%	0,8%	0,6%
93 activ. diverses de serveis personals	1,5%	1,4%	1,6%
95 llars que empren personal domèstic	5,1%	3,9%	7,4%
subtotal	100,0%	100,0%	100,0%

En aquest cas apareixen com activitats essencials, la construcció, el comerç, les administracions públiques (que caldria discutir fins a quin punt no són activitats més intensives en coneixement), les activitats agràries i les activitats industrials de baix i mitjà contingut tecnològic. Es veu amb claredat com el sector de la construcció que genera un 18% de l'ocupació en aquest bloc, explica el 30% de l'ocupació temporal, mostrant-se com un dels sectors amb les taxes de temporalitat més elevades.

Vegem ara l'evolució de l'ocupació per tipus de contracte:

VARIACIÓ 2003-1994 (milers)

	TOTAL INDEFINIT		TEMPORAL		TOTAL INDEFINIT TEMPORAL	
Sector TIC	209,0	146,8	62,3	4%	4%	5%
Branques productives intensives en coneixement	1856,8	1406,4	451,1	37%	38%	36%
Activitats de creació, edició i difusió de coneixement	479,6	347,5	132,3	10%	9%	11%
Activitats intensives en coneixement	1377,2	1058,8	318,8	28%	28%	26%
ECONOMIA DEL CONEIXEMENT	2065,8	1553,2	513,4	42%	42%	41%
RESTA ECONOMIA	2905,9	2184,8	729,0	58%	58%	59%
TOTAL	4971,7	3737,9	1242,4	100%	100%	100%

Font: INE i elaboració pròpia

	VARIACIÓ 2003-1994 (mitjana anual)		
	TOTAL	INDEFINIT	TEMPORAL
Sector TIC	5,9%	5,3%	7,7%
Branques productives intensives en coneixement	5,7%	5,9%	5,4%
Activitats de creació, edició i difusió de coneixement	5,0%	4,9%	5,4%
Activitats intensives en coneixement	6,1%	6,3%	5,4%
ECONOMIA DEL CONEIXEMENT	5,8%	5,8%	5,6%
RESTA ECONOMIA	4,8%	5,7%	3,4%
TOTAL	5,2%	5,8%	4,0%

Font: INE i elaboració pròpia

Apareix amb claredat el major ritme de creació d'ocupació en mitjana anual acumulativa, tant dins del sector de les TIC com, sobre tot, en aquelles branques amb més intensitat en coneixement. L'economia del coneixement creix doncs un punt percentual per damunt de la resta de l'economia en mitjana anual acumulativa.

L'ocupació indefinida creix de forma molt important en les branques més intensives en coneixement i també en el que hem considerat com a resta de l'economia. En canvi, les activitats de creació, edició i difusió de coneixement i el sector TIC, mostren un creixement de l'ocupació indefinida clarament per baix de la mitjana.

L'ocupació temporal presenta un perfil molt distint: són els sectors de les tecnologies de la informació i la comunicació les que creen ocupació temporal a un ritme major, i també apareix un creixement de la temporalitat major en les activitats intensives en coneixement. A l'altra part apareix la resta de l'economia amb les taxes més baixes de creixement de l'ocupació temporal.

No es pot passar per alt però que el 58% de la creació d'ocupació d'aquest període es centra en sectors de baixa intensitat en coneixement, i que aquest percentatge és del 59% en l'ocupació temporal.

	TAXA DE TEMPORALITAT			DISTRIBUCIÓ DE L'OCUPACIÓ				
			TOTAL	1994		2003		
	1994	2003		INDEFINIT	TEMPORAL	TOTAL	INDEFINIT	TEMPORAL
Sector TIC	21,1%	24,6%	4%	4%	2%	4%	4%	3%
Branques productives intensives en coneixement	26,1%	25,4%	33%	37%	25%	35%	37%	29%
Activitats de creació, edició i difusió de coneixement	25,0%	25,9%	10%	11%	7%	10%	11%	8%
Activitats intensives en coneixement	26,5%	25,1%	23%	25%	18%	25%	27%	20%
ECONOMIA DEL CONEIXEMENT	25,6%	25,3%	37%	41%	28%	38%	41%	32%
RESTA ECONOMIA	38,5%	33,9%	63%	59%	72%	62%	59%	68%
TOTAL	33,8%	30,6%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Font: INE i elaboració pròpia

L'estructura de l'ocupació ha variat mínimament. S'ha passat del 63% de l'ocupació concentrada en sectors de poca intensitat en coneixement en 1994 al 62% en 2003, i que generen en aquest any el 68% de l'ocupació temporal. L'economia del coneixement concentra un punt percentual més d'ocupació respecte a 1994 (38% front al 37%), però concentra el 41% de l'ocupació indefinida, igual que en 1994, i el 32% de l'ocupació temporal, quatre punts més que en 1994. Aquestes dades revelen un fet essencial: l'economia del coneixement presenta nivells de temporalitat per baix de la mitjana de l'economia, encara que en el període analitzat ha sigut generador temporalitat.

Si mirem les branques que hi ha darrere de la creació d'ocupació en aquests anys en els sectors menys intensius en coneixement, ens trobem amb la construcció, el comerç o els serveis personal, com eixos de la generació d'ocupació. Aquesta dinàmica delimita perfectament el model de creixement implantat en els darrers anys.

Si analitzem la taxa de temporalitat, si bé els valors més baixos apareixen en els sectors de l'economia del coneixement, l'evolució es clarament més favorable en termes de estabilitat en la resta de l'economia, és a dir, en els sectors menys intensius en aquest factor. Aquest fet ens fa pensar que hi ha

hagut un major esforç per l'estabilització de les relacions laborals en els sectors menys intensius en coneixement, partim, com es veu, de nivells de temporalitat molt elevats.

	TAXA DE		DESCOMPOSICIÓ			
	TEMPORALITAT		TAXA TEMPORALITAT			
	1994	2003	1994	%	2003	%
Sector TIC	21,1%	24,6%	0,008	2%	0,009	3%
Branques productives intensives en coneixement	26,1%	25,4%	0,086	25%	0,088	29%
Activitats de creació, edició i difusió de coneixement	25,0%	25,9%	0,025	7%	0,026	8%
Activitats intensives en coneixement	26,5%	25,1%	0,061	18%	0,062	20%
ECONOMIA DEL CONEIXEMENT	25,6%	25,3%	0,094	28%	0,097	32%
RESTA ECONOMIA	38,5%	33,9%	0,244	72%	0,209	68%
TOTAL	33,8%	30,6%	0,338	100%	0,306	100%

Font: INE i elaboració pròpia

A partir d'aquestes dades l'economia del coneixement apareix com generador de temporalitat en aquest període (TIC o les activitats de creació, edició i difusió del coneixement)¹⁸ si bé, el gruix d'aquesta elevada temporalitat segueix ancorada en els sectors amb menys intensitat en coneixement (el 68% de la taxa de temporalitat segueix explicant-se en la resta de l'economia). Cal preguntar-se si realment la intensitat o no en coneixement canvia l'estratègia laboral en les empreses i per tant, si la penetració d'aquest input com avantatge competitiu en la resta de sectors pot fer millorar la qualitat general de l'ocupació en termes d'estabilitat. Les dades mostren que aquests sectors més intensius en coneixement presenten taxes de temporalitat menors, però, encara així, es presenten en aquest període com generadors nets de temporalitat, i amb taxes de temporalitat mitjanes per damunt de la taxa de temporalitat mitjana europea.

Per últim, la caiguda de la temporalitat en termes generals, i en els sectors menys intensius en coneixement en particular, es situa en el període 1997-2000, a l'ombra del Pacte per l'Estabilitat en l'Ocupació signat pels sindicats i les organitzacions patronals en l'any 1997, i la posada en circulació d'un nou

¹⁸ Entre les branques que més temporalitat generen tenim sectors que depenen del desenvolupament de l'Estat de Benestar com són l'educació, la sanitat o de la pròpia dinàmica inversora de l'Estat com és el cas de la política de R+D, el que ens dona una certa relació no sols entre el grau de desenvolupament de les indústries del coneixement i el desenvolupament de l'Estat de Benestar, sinó també de la importància de les seves polítiques laborals de cara a millorar o no l'estabilitat en l'ocupació.

contracte indefinit amb un cost d'acomiadament inferior subvencionat, i una certa (tímida més bé) limitació en la contractació temporal. Aquest nou marc legal possibilita un canvi en l'estratègia de contractació d'aquelles activitats amb un ús pot ser abusiu de la contractació temporal.

Conclusions.

Per tant, encara que és cert que els sectors que hem considerat dins de l'economia del coneixement, presenten nivells de temporalitat clarament per baix de la mitjana de l'economia, també ho és el fet que aquests període generen temporalitat neta i que la seva taxa de temporalitat està per damunt de la mitjana europea. Paral·lelament hem vist que el nivell formatiu no és sinònim d'estabilitat en l'ocupació i que hi ha altres factors explicatius d'aquesta com pot ser el sexe o l'edat. Per últim, hem constatat que el nostre model de creixement ha estat dinamitzat en un alt grau per un fort creixement de l'ocupació en sectors de baix contingut en coneixement, el que donat l'estructura sectorial de l'ocupació inicial, ens aproxima a una economia amb un baix nivell de desenvolupament de l'economia del coneixement.

Hem vist la dependència d'una part important dels sectors intensius en coneixement de les polítiques públiques (sanitat, educació, R+D), i un model de creixement de la nostra economia clarament determinat per el sector de la construcció i la dinàmica del sector turisme i el comerç, tots tres fora del que considerem sectors intensius en coneixement.

Precisament aquesta caracterització del nostre aparell productiu, unida a una legislació permissiva en termes de contractació temporal, podrien explicar l'alta temporalitat de la nostra economia.

Bibliografia

- Ernest Cano (2000). "Análisis de los procesos socioeconómicos de precarización laboral" en Precariedad laboral, flexibilidad y desregulación. Alemania.
- Manuel Castells (2001). "La nueva economía: El desarrollo sostenible, el empleo y los derechos de los/as trabajadores" en Sindicalismo ante una economía globalizada. Escuela de Verano Confederal de CCOO. 2-5 de Julio de 2001, Madrid. Alemania.
- Confederación Sindical de Comisiones Obreras (2003). *Situación de la economía española. Presupuestos Generales del Estado 2004*. C.S. de CC.OO.. Madrid.
- J.R. Cuadrado i C. Iglesias (2003). *Cambio Sectorial y desempleo en España*. Fundación BBVA. Madrid.
- André Gorz (1994). "Salir de la sociedad salarial" en El paro y el empleo: enfoques alternativos. Alemania.
- Albert Recio (2001). "Empresa-red i relaciones laborales" en Sindicalismo ante una economía globalizada. Escuela de Verano Confederal de CCOO. 2-5 de Julio de 2001, Madrid. Alemania.
- Jordi Vilaseca i Joan Torrent (2002). "Conocimiento, trabajo y actividad económica en España. Un análisis empírico de las relaciones ingreso-gasto" en *Economía Industrial* núm. 348. Ministerio de Ciencia y Tecnología, 2002/VI.